

This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.

The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website

<https://kksu.co.in/>

Digitization was executed by NMM

<https://www.namami.gov.in/>

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi

<https://egangotri.wordpress.com/>

Checked 2012

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक
हस्तलिखित संग्रह

दाखल क्र. M 194 विषय धर्मशास्त्र
नाव. समावर्तन प्रयोग (मध्य)
लेखक/लिपीकार —
पृष्ठ 4 काल — पूर्ण/अपूर्ण

समावर्तन

॥१॥

॥१॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ समावर्तनं ॥ शुभे दिने पूर्वाह्ने ब्रह्मचारी तैत्तिरीयं गंगस्नानं कृत्वा ॥ देशकालोत्स
वा ॥ श्रीपरमेश्वर प्रीत्यर्थं ॥ मम गृहस्थाद्याश्रमांतरप्राप्तिद्वारा श्रीपरमेश्वर प्रीत्यर्थं समावर्त
नारथं कर्म करिष्ये ॥ तदेतद्गणपतिपूजनं स्वस्तिपुण्याहवाचनं मातृकापूजनं नौदीश्राद्धाख्यकर्म
करिष्ये ॥ एतानि कृत्वा ॥ स्थण्डिलोत्पत्तिदिकृत्वा ॥ सूर्यनामानमग्निं प्रतिष्ठाप्यावाधानं कुर्यात् ॥
इसमिधो गृहीत्वा घेसाद्युक्ता क्रियमाणे समावर्तने होमे देवतायामहार्थमित्यादि आधारांत क
र्त्वा ॥ अत्र प्रधानं ॥ त्रिरग्निं पवमानं प्रजापतिं चाज्येन अग्निं मूध्वसमिधा विश्वा देवा दशसमि
द्धिः ॥ शेषेण स्विष्टकृतमित्यादि पूर्णपात्रनिधानांत कृत्वा अग्नेरुदगास्त्रोणेषु दर्भेषु श्रीहिं य
वः माषः तिलानां पृथक् पूर्णशरावाणि स्थापयेत् ॥ तउत्तरं आसादयंत कुर्यात् ॥ मणिकंडले वस्त्रक
गच्छत्रं उपानहं कर्गदं स्त्रजं एकवीजकं रंजकं पिष्टं श्रीखण्डानुत्पन्नं अजिनं उष्णीषं भित्ति ॥ इ
तान्यानां चायौ च यथैकं यथैकं विदेताचार्यो वैवसमिधा निधाय श्वरहस्त्ये शानीं शारयां चित्वा
उर्ध्वं समीपं प्रादशं समितां समिधमाहृत्य मम रंजनापरिनिदध्यात् ॥ तथा आनं उहगा मयं शमीपुष्पा
निक्षरं वनीतं एकशरावं एकविंशतिकं शीपिंजलं निस्थापयेत् ॥ आकं संस्थमासादयेत् ॥ ताम्रमुखा
लाहं वा क्षुरं शीतोष्णं चादकं नूनीनं दुधिद्रुपान्वा माप्येकादश इव्याणि अग्नेरुत्तरतः आसादयेत् ॥
तस्याः पुरः अग्नेः पश्चात् एकस्मिं शरावशमीपुष्पाव्यपूरं स्मिन्ननुहं गो मयं मासादयेत् ॥ परस्ता

ताम्र

॥१॥

समावर्तन

१२॥

मज्जुनिश्चादितरांगानि विलिप्य करो प्रक्षाल्य ॥ ३० ॥ अश्वत्थमो तोहं ह्रस्वमं ॥ इति शिरसि स्त्रजं बध्वा ॥ देवानां प्र
तिष्ठेत्सः सर्वतो ध्यात् ॥ इति उपानहो आस्थाय ॥ दिव्यं छत्वा ॥ इति छत्रं धत्वा ॥ ३१ ॥ वणरसि वानस्य यो
सि सर्वतो मापहि ॥ इति वणवदं उंग्रहत्वा ॥ आयुष्यवर्धस्वमिति स्तुतेन मणिं कंठे बध्नीयात् ॥ यथा धि
वं अं कं रुद्रा ॥ आयुष्यमिति स्तुतेन सनंदनं सनातेनादयः कृष्यः ॥ हिरण्यं देवता ॥ आद्यान्वतस्त्यो नु कुम्भः ॥ पं
चमी त्रिभुवः ॥ षष्ठ्यनु कुम्भः ॥ सप्तम्यतिराक्षरी ॥ अष्टमी नवम्यो त्रिभुवः ॥ दशम्यनु कुम्भः ॥ कादशी नगरी ॥ कं
ठमणि धारणे विनियोगः ॥ ओ आयुष्यवर्धस्वराय सो षमो द्विदं ॥ इदं हिरण्यं वर्धस्व जेना या विशतादि
मा ॥ उन्नेवा जिपुतनाषाद सभासा हं धनं जयं ॥ सर्वाः समग्रा म् दुयो हिरण्यं मि स समाहिताः ॥ शुनमह
हिरण्यं स्वपितुर्माने वज्रमभा ॥ तेन मां स्तुतं वम करपूरुषं प्रियं ॥ संचा जं च विराजं च भिषीर्यं च मे धुवा ॥
कक्ष्मीरा इत्यया नूतनयामा मि इ सु सजा ॥ अग्नेः प्रजातं परियद्विरण्यं मम तज्जते अधि मयेषु ॥ य एन
दुदस इदं नूतनं तज्जरा म् दुर्वि भर्तियो विभर्ति ॥ यद्वदराजा वरुणो य उदवी स रस्वती ॥ इन्द्राय दत्तु हाव
दत्तं नववर्षं आयुषः ॥ नत इहं स्पृनि पिशाचां च स्वरो देवानां मानः प्रथमं धुतं ॥ यो विभुर्निदोक्ष
यजा हिरण्यं स दुर्वेषु कण्ठे दीधमायुः समनुष्येषु कण्ठे दीधमायुः ॥ यदा वधं दक्षायणा हिरण्यं ज्ञातानी
का य स ननस्पृमाना ॥ न न आवभा मिश्रत शारदाया कणा मरुदहिं यथा सदा ॥ धना उदु स मधु

तम
॥२॥

मसुवर्णं धनं जयं धरुणं धारयिषु ॥ रिणक सपुतादधरांश्च कप्वरारोहमां महते सो भगाय ॥ प्रियं मा कुरु
दवेषु प्रियं राजं सुमहा कुरु ॥ प्रियं विरवेषु गोप्रेषु प्रियं धीरुवातं च ॥ अग्निं यं न विराजति स्तुतं यं न वि
राजति ॥ विराज्ये न विराजति तेनास्मान् वमणं यत्ते विराजसि मधं कुरु ॥ अर्वा च मिदं मम तज्जते हवामहया
गोजि हनजिह्वः ॥ रमेनो यसां वहवे जुषस्वात्यकुमा हरिवा मे दिनं चा ॥ उष्णीषं स व्यावर्तन शिरसि बध्वा ॥
काशीयात्रायां मार्गे उदरपोषणार्थं नंदुताः ॥ अकपि हलूका दिव्या विभवं पुष्कानं फलं हिरण्यं वरुण
बध्वा गृह्णातां गमयेत् ॥ यात्रा तुलसी दर्शनं कृत्वा आगम्य उपानहो सत्काद्विराच्य ॥ कुचं सीमधा
दक्षिण हस्तेन गृह्णाति च नम्रां वदेत् ॥ ३० ॥ अस्त्यमं न स्य प्रजापतिरग्निराग्निः समिधा दीनवि ॥ ३१ ॥
स्मृतं च मे अस्मृतं च मे तन्मउभयव्रतं ॥ निदाच मे अनिदाच मे तन्मउभयव्रतं ॥ विद्याच मे अविद्याच
मे तन्मउभयव्रतं ॥ अज्ञाच मे अज्ञाच मे तन्मउपयव्रतं ॥ प्रज्ञाच मे अज्ञाच मे तन्मउभयव्रतं ॥
इष्टं च मे अनिष्टं च मे तन्मउभयव्रतं ॥ दुःखं च मे अदुःखं च मे तन्मउभयव्रतं ॥ अधीतं च मे अनधीतं
च मे तन्मउभयव्रतं ॥ कृतं च मे अकृतं च मे तन्मउभयव्रतं ॥ सत्यं च मे असत्यं च मे तन्मउभयव्रतं ॥
श्रुतं च मे अश्रुतं च मे तन्मउभयव्रतं ॥ श्रुतं च मे अश्रुतं च मे तन्मउभयव्रतं ॥ यदग्नौ स इत्यसं प्रजा
पतिरस्य सक्तं पिदस्य सक्तं पिदराजं न्यस्य सप्तपितृकस्य सप्तपितृराजं न्यस्य सप्तपितृस्य सप्तपितृ

उ१३

समावर्तन

॥३॥

राजं यस्य साकाशस्य सातीकाशस्य साहकाशस्य सप्रतीकाशस्य सदेवमनुष्यस्य संगंधर्वास्तरस्कस्य
सहारं ण्येष्वपरुनिर्गोस्येष्वयममात्मनज्जलनिप्रतनमेसर्वत्रनिमिदमहमग्निसर्वतोभवानिस्वाहा॥
अन्यद्वंद्वममम॥ ॐ ध्वंसनिधं कुवो उपविश्या अन्याप्रादेशसंमितादशसमिधोभ्यादध्यात् ॥ ममाग्ने
वच इति दशवस्यसूक्तस्य ॥ विहव्यक्रुपिः विश्वे देवा देवता ॥ जगती छंदः ॥ अस्यात्रिष्टुप् ॥ लभिदा
धाने विनियोगः ॥ ॐ ममानेवर्चो विहवेष्वस्तु वयं च धानास्तवंपुषे म॥ मह्यं न मेतां प्रादिशस्व तस्मै
स्त्वया ध्यक्षेण पृता न जयेम स्वाहा ॥ विश्वेभ्यो देवेभ्य इदं नमः ॥ इति सर्वत्र त्यागः ॥ नम देवा विहवे
संतु सर्व इदं वतो मरुतो विष्णुरग्निः ॥ ममांतरिक्षमुत्तरीकमस्तु मध्यं वातः पवता कामे अस्मिन् ॥ माये विश्वे
देवा इक्षिण मायुजतां मय्यारि रस्तु मयि देव हतिः ॥ विश्वे देवा होतारा वनुषंत पूवैरिष्टा स्याम तवा
सुवीराः ॥ विश्वे मध्यं युजंतु ममयानि हव्याकृतिः सत्या मनसा मे अस्तु ॥ एतानि गोकतमत्र नाहं विश्वे राम
देवा सोऽग्निं धेवा वता मे ॥ विश्वे देवा धेवा रूत रुणः कृणात विश्वे देवा स इह वारयध्व ॥ माहा
स्महि प्रजया मातनूभिर्मारुधामिद्विषत सोमराज नृ ॥ विश्वे अग्ने मयुं प्रति नु दुम्युरधामदध्यागो ॥३॥
पाः परिपाहि नरुवं ॥ मस्य वायुं तु निगुतः पुनस्त्वेऽनेषां कितं प्रबुधां वनेरात् ॥ विश्वे धाता धामृणां तु

समावर्तन

॥४॥

वनस्य यस्मिन् देवं शतारम्भमातिपाहं ॥ इमं यज्ञमग्निना भाव्य हस्यति देवाः पांतु यजमानं न्यथीत ॥
विश्वे उरु व्यवानो महिषः शर्मयं सदा स्मिन् वेपुरुहूतः पुरुक्षुः ॥ सनः प्रजाये हर्यश्च मृकये इ
मानो शरिषो मापरादोः ॥ विश्वे येनः सत्ता अपतन्मवं विंशगिभ्यामवधा धामहेतान् ॥
वसवो रुद्रा आदित्या उपरिष्ठा शोभो गन्धर्वे तारमधि राजमुक्ते नृ ॥ विश्वे ॥ ॐ अर्वाचमि
इममुतो हवामहे यो गोजिध्वनजिदश्वजिद्यः ॥ इमं नो यज्ञं विहवे नुषस्वास्पकुर्मो हरिषा
मदि नुं वा स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्य इदं नमः ॥ सिद्धं कदादिहो मे शोषं समाप्य ॥ अग्निं
जा ॥ अग्निं दक्षिणा ॥ यथा शक्तिं श्रांक्ष्यमाणमजुनं ॥ दक्षिणादि देवा ॥ आर्वाचमि नृदक्षि
णां देवात् ॥ न नमस्तस्मिन् ॥ न नमोऽस्मिन् नक्षत्रे ॥ न वषाते न धावे ॥ न वक्षना रोहोमि ॥
न कुपमवरोहे ॥ न वा कुभ्यां न दीतरे ॥ न संशयमभ्यापयेत् ॥ महद्देभ्यस्तं स्तात को भवती ॥४॥
ति विज्ञायेत् ॥ संकल्पयेत् ॥ कोपी न मे खलां व विसृजेत् ॥ केशश्च मूत्रो मूत्रे वा निधापये
त्वा ॥ ततो यत्र मधुपर्कं दिष्टं नयेत् ॥ समावर्तनानंतरं त्रिरात्रमग्निं च कुर्यात् ॥ समावर्त
नं प्रयोगः समाप्तः ॥

॥ अथसमावर्तनप्रयोगःसमाप्तीमगमत् ॥

॥ श्रीगणेशायनमः गतामृतप्रसन्न ॥

[OrderDescription]
,CREATED=07.08.19 11:21
,TRANSFERRED=2019/08/07 at 11:23:30
,PAGES=6
,TYPE=STD
,NAME=S0001364
,Book Name=M-194-SAMAVARTAN PRAYOG
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,